

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESAS TIESNESIS

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV 1010

Tālrunis: 67830735, 67210274 Fakss: 67830770

e-mail: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

Satversmes tiesas tiesneša

Gunāra Kusiņa

ATSEVIŠKĀS DOMAS

Rīgā 2023. gada 21. decembrī

lietā Nr. 2022-41-01

„Par likuma „Par padomju un nacistisko režīmu slavinošu objektu eksponēšanas aizliegumu un to demontāžu Latvijas Republikas teritorijā”

4. panta otrās daļas, 5. panta otrās un piektās daļas un 8. panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 101. pantam”

1. Satversmes tiesa 2023. gada 7. decembrī pieņēma spriedumu lietā Nr. 2022-41-01 „Par likuma „Par padomju un nacistisko režīmu slavinošu objektu eksponēšanas aizliegumu un to demontāžu Latvijas Republikas teritorijā” 4. panta otrās daļas, 5. panta otrās un piektās daļas un 8. panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 101. pantam” (turpmāk – Spriedums), kurā nosprieda atzīt likuma „Par padomju un nacistisko režīmu slavinošu objektu eksponēšanas aizliegumu un to demontāžu Latvijas Republikas teritorijā” (turpmāk – Likums) 4. panta otro daļu, 5. panta otro un piekto daļu un 8. panta pirmo daļu par atbilstošu Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 1. pantam un 101. panta otrās daļas pirmajam teikumam.

Pilnībā piekrītu Spriedumā atzītajam, ka Likuma 4. panta otrā daļa un 5. panta otrā un piektā daļa atbilst Satversmes 1. pantam un 101. panta otrās daļas pirmajam teikumam. **Tomēr nevaru piekrist Satversmes tiesas vairākuma secinājumam par Likuma 8. panta pirmās daļas atbilstību Satversmes 1. pantam un 101. panta otrās daļas pirmajam teikumam.**

Pamatojot savu viedokli, izmantošu Spriedumā lietotos saīsinājumus.

2. Uzskatu, ka Likumā definēto objektu atrašanās publiskajā ārtelpā jau ilgstoši radīja ar Latvijas valsts nepārtrauktības principu nesavienojamu, kā arī sabiedrībai nesaprotamu stāvokli un valstij jau sen bija pienākums ieplānot

nepieciešamos līdzekļus tādu objektu demontāžai, kuru atrašanās publiskajā ārtelpā nav savienojama ar Latvijas valsts nepārtrauktības principu. Tomēr tas ilgstoši netika paveikts.

3. Saeima Likumu pieņēma pēc tam, kad likums „Par valsts budžetu 2022. gadam” jau bija pieņemts un stājies spēkā. Pieņemts un stājies spēkā bija arī Pieteikuma iesniedzējas – Daugavpils valstspilsētas – budžets.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka, pieņemot kādu likumu vai citu lēmumu, kas saistīts ar izmaksām no valsts kases, Saeimai jāpārbauda ar pastāvošo budžetu, un „ja Saeima pieņem lēmumu, kurš saistīts ar budžetā neparedzētiem izdevumiem, tad lēmumā jāparedz arī līdzekļi, ar kuriem segt šos izdevumus” (*sk. Satversmes tiesas 1998. gada 27. novembra sprieduma lietā Nr. 01-05(98) secinājumu daļas 1. punktu*).

Uzskatu, ka Satversmes 66. panta otrā daļa un pašvaldību finanšu autonomijas princips veido iekšēji saskaņotu sistēmu un pēc būtības izvirza līdzīgas prasības. Proti, ja pēc valsts budžeta pieņemšanas tiek pieņemts likums, kura izpilde saistīta ar tajā neparedzētiem izdevumiem, tad Saeimai jānosaka arī līdzekļi, ar kuriem segt šādus izdevumus. Tāpat ikvienam likumdevēja pašvaldībai uzdotajam uzdevumam jāseko atbilstošam finansējumam vai ienākumu avotam, lai pašvaldības budžetam segtu papildu izdevumus.

4. Vērtējot Likuma 8. panta pirmās daļas atbilstību Satversmes 1. pantam un 101. panta otrās daļas pirmajam teikumam, Satversmes tiesa pamatoti secināja, ka objektu demontāžas pienākuma izmaksu sadalījums, kas paredz objektu demontāžu finansēt vienādā apmērā no valsts un pašvaldības budžeta līdzekļiem, skar pašvaldību finanšu autonomiju, radot pašvaldībai, kuras teritorijā atrodas demontējamais objekts, 2022. gada budžetā iepriekš neparedzētus izdevumus (*sk. Sprieduma 11. punktu*). Vienlaikus Satversmes tiesas vairākums norādīja arī trīs faktorus – objektu demontāžas pienākuma pamatā esošo valsts nepārtrauktības principu, šā pienākuma vienreizējo raksturu un Daugavpils valstspilsētas pašvaldībai radīto zemo finansiālo slogu – , kuri kopsakarā ļaujot secināt, ka pašvaldībai bija pieejams atbilstošs finansējums.

Uzskatu, ka šie trīs faktori nav pietiekošs pamats, lai secinātu, ka pašvaldībai bija pieejams atbilstošs finansējums.

5. Nevar būt šaubu, ka valsts nepārtrauktības princips uzliek pienākumu valstij, t. sk. pašvaldībām. Tomēr, kā tas izriet no lietas materiāliem, apstrīdēto

normu izskatīšanas gaitā tika konstatēts, ka šāda likumprojektā ietvertā demontāžas pienākuma izpildei līdz noteiktajam termiņam – ne vēlāk kā līdz 2022. gada 15. novembrim – valsts budžetā finanšu līdzekļi nav ieplānoti. Proti, Saeimas Izglītības kultūras un zinātnes komisijas sēdē Finanšu ministrijas pārstāve norādīja, ka valsts budžetā šāds finansējums nav paredzēts. Reizē finanšu ministra atsauksmē par likumprojektu, atsaucoties uz Satversmes 66. pantā noteikto Saeimas pienākumu paredzēt nepieciešamos finanšu līdzekļus, arī norādīts, ka likuma „Par valsts budžetu 2022. gadam” budžeta resora „74. Gadskārtējā valsts budžeta izpildes procesā pārdalāmais finansējums” programmā 02.00.00 „Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem” ir nesadalīts finansējums. Tādējādi var secināt, ka Finanšu ministrija bija norādījusi uz iespējamo šādu izdevumu segšanas avotu.

Likuma izpildes gaitā valsts šos izdevumus sedza no līdzekļiem neparedzētajiem gadījumiem (*sk. Ministru kabineta 2022. gada 16. augusta noteikumu Nr. 516 „Valsts budžeta līdzekļu piešķiršanas un izlietošanas, kā arī fizisko un juridisko personu ziedojumu uzskaites un izlietošanas kārtība Latvijas Republikas teritorijā esošo padomju un nacistisko režīmu slavinošo objektu demontāžai” 10. punktu*). Līdz ar to valsts segtā objektu demontāžas izdevuma daļa tika finansēta no programmā 02.00.00 „Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem” nesadalītā finansējuma.

Kā izriet no likumprojekta anotācijas, tika plānots, ka arī pašvaldībām objektu demontāža bija jāsedz no līdzekļiem neparedzētiem gadījumiem. Daugavpils valstspilsētas pašvaldības 2022. gada budžetā neparedzētiem gadījumiem nebija ieplānots nekāds finansējums (*sk. Daugavpils domes 2022. gada 28. janvāra saistošos noteikumus Nr. 8 „Par Daugavpils valstspilsētas pašvaldības budžetu 2022. gadam”*).

Tomēr Satversmes tiesas vairākums uzskatīja, ka objektu demontāžai bija izmantojami līdzekļi, kurus Pieteikuma iesniedzēja jau ieplānojusi pilsētvides uzturēšanai un sakārtošanai un kuri turklāt tika papildināti ar valsts un privātpersonu līdzfinansējumu.

Uzskatot, ka Satversmes 66. panta otrā daļa un pašvaldību finanšu autonomijas princips veido iekšēji saskaņotu sistēmu, nevaru piekrist šādai pieejai, kas atšķirīgi traktē no valsts budžeta nepieciešamo izdevumu segšanas kārtību un no pašvaldības budžeta nepieciešamo izdevumu segšanas kārtību.

Kā otru faktoru, kas kopsakarā ar citiem ļaujot secināt, ka pašvaldībai bija pieejams atbilstošs finansējums, Satversmes tiesas vairākums norādīja šā pienākuma vienreizējo raksturu. Uzskatu, ka ne Satversmes 66. panta otrā daļa, ne pašvaldības finanšu autonomijas princips nav interpretējami tā, ka tie neattiektos uz vienreizēju pienākumu. Arī Hartas noteikumi šādos gadījumos nepieļauj atteikšanos no atbilstoša finansējuma vai ienākumu avota.

Kā trešo faktoru finansējuma atbilstībai Satversmes tiesas vairākums norādīja zemo finansiālo slogu, akcentējot, ka objektu demontāžas izmaksas, kas Daugavpils valstspilsētas pašvaldībai bija jāsedz no saviem resursiem, ir līdzvērtīgas 0,018 procentiem no iepriekš plānotajiem izdevumiem jeb 0,02 procentiem no plānotajiem ienākumiem.

Varu piekrist Satversmes tiesas vairākumam, ka maznozīmīga finansiālā ietekme automātiski nerada pašvaldību finanšu autonomijas principa pārkāpumu, taču nevaru piekrist, ka šādas ietekmes un finansiālā sloga novērtēšanai varētu tikt izmantota metode – procenti no iepriekš plānotajiem izdevumiem vai metode – procenti no plānotajiem ienākumiem. Finanšu autonomijas princips vienādi izpaužas pret visām pašvaldībām, un šis princips nav saprotams tā, kas tas ļauj nekompensēt izdevumus tām pašvaldībām, kurām iepriekš plānotie izdevumi vai ienākumi ir bijuši lielāki un attiecīgi jaunuzdotā uzdevuma ietekme, iespējams, procentuāli mazāka.

Šādos apstākļos nevaru piekrist Satversmes tiesas vairākumam, ka šo trīs Spriedumā norādīto faktoru summa ļauj secināt, ka pašvaldībai bija pieejams atbilstošs finansējums, un uzskatu, ka konkrētajos apstākļos Likuma 8. panta pirmā daļa neatbilst Satversmes 1. pantam un 101. panta otrās daļas pirmajam teikumam.

Satversmes tiesas tiesnesis

Gunārs Kusiņš